

BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLIGIDAGI FASLLARGA BAG'ISHLANGAN SHE'RLARNING G'OYAVIY BADIY MUNDARIJASI

Toyirova Nazokat Moxirovna

Buxoro davlat universiteti

Boshlang'ich ta'lim metodika kafedrası

o'qituvchisi

Annotatsiya. *Maqolada boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi darsliklaridagi fasllarga bag'ishlangan she'rlarning g'oyaviy-badiiy mundarijasi tahlil qilib chiqilganligi, o'qilgan asarni o'quvchilar ongli tushunishi, asosiy mazmunini, g'oyasini anglab yetishi uchun analiz, sintez, taqqoslash, umumlashtirish kabi mantiqiy usullar bo'yicha fikr yuritilgan.*

Annotation. *The article analyzes the ideological and artistic content of the poems dedicated to the chapters in the sections of the native language and textbooks of primary school, the students' conscious understanding of the read work, the main content, the idea. for logical methods such as analysis, synthesis, comparison, generalization.*

Аннотация. *В статье анализируется идейно-художественное содержание стихотворений, посвященных главам в разделах родного языка и учебников начальной школы, осознанное понимание учащимися прочитанного произведения, основного содержания, идеи логическими методами, такими как анализ, синтез, сравнение, обобщение.*

Kalit so'zlar. *Integratsiya, darslik, milliy dastur, hikoya, she'r, obraz, lirika, majoz, she'riyat, qofiya, xalq og'zaki ijodi, masal.*

Keywords. *Integration, textbook, national program, story, poem, image, lyric, metaphor, poetry, rhyme, folklore, parable.*

Ключевые слова. *Интеграция, учебник, национальная программа, рассказ, поэма, образ, лирика, метафора, поэзия, рифма, фольклор, притча.*

Ma'lumki, nutq tafakkur bilan bog'liq, shuning uchun u tafakkur bilan uzviy o'stiriladi. Darsda o'qilgan asarni o'quvchilar ongli tushunishi, asosiy mazmunini, g'oyasini anglab yetishi uchun analiz, sintez, taqqoslash, umumlashtirish kabi mantiqiy usullar qo'llanadi. O'qilgan asarni analiz qilishda har xil ish uslublaridan foydalaniladi. Bolalar hikoyadagi asosiy qatnashuvchi shaxslarni aytadilar, o'qituvchi rahbarligida asar rejasini tuzadilar. Qatnashuvchi shaxslarni o'quvchilar har xil tartibda aytishlari mumkin, ammo o'qituvchi ularni asarda qatnashish4 tartibida aytishni so'raydi. Natijada o'qituvchi rahbarligida hikoyaning chizmasi tuziladi. O'qituvchi bergan savollar yordamida asarlarning mazmuni aniqlanadi.

Shunday qilib, asar mazmuni bilan birinchi tanishish o'quvchilardan ongli ishlashni, ya'ni voqealarni, qatnashuvchilar tarkibini analiz qilishni talab etadi. O'qish bilan bog'liq holda bajariladigan bunday mantiqiy ishlar asta-sekin murakkablasha boradi.

H.Imonberdiyevning "Qish tongida" she'ri tabiiy manzara talqiniga bag'ishlangan:

Erta tursam hovuzda

Birov oyna solibdi.

Ko'm-ko'k, tiniq, zilol suv

Eng ostida qolibdi.

Bola tasavvuri, tafakkuri aynan shunday fikrlashga moyil. Zotan, she'r jonli tasvir asosida yaratilgan.

Yana bir xassos bolalar shoiri Dilshod Rajabov majoziy obrazlar orqali talay she'rlar yaratgan. Shoir she'riyatida qushlar, uy hayvonlari, turli buyumlar bor. Ular yordamida shoir hayotiy xulosalar qilib, o'quvchilarni hayotni tushunishga chorlaydi. Goho bir xil obrazlar turli ma'noda kelishi mumkin. Masalan, Qarg'a obraziga shunday yondashadi:

Men qarg'aman, qarg'aman,

Bekor so'kib, qarg'amang.

Men-ku bir beozor qush,

Sizga nima qildim, xo'sh?

Qarg'a majoziy obraz sifatida salbiylik kasb etadi. Shoir o'quvchidagi shu kayfiyatni o'zgartirish uchun qarg'aning o'zini gapirtiradi. Qarg'a o'zini beozor qush deb biladi. O'zining qag'-qag' etib yurishini poetik tarzda izohlaydi :

Bahor yozdamas faqat

Kuylash kerak hamma vaqt.

Shunda qolmaysiz qotib

Va qayg'u g'amga botib

Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida so'z ma'nolari ustida ishlash alohida ahamiyatga ega. So'z ma'nolari ustida ishlash o'qisho'quv predmetining barcha tarkibiy qismlari bilan aloqadorlikda tashkil etiladi. Binobarin, so'z ma'nolarini izohlashda uning tovush tomoniga, tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish hamda to'g'ri yozish, o'quvchilar nutqini o'stirish ishlari kompleks amalga oshiriladi.

Quadrat Hikmatning bolalar uchun yozilgan ko'pgina she'rlari kitobxonlarni o'ylantiradi, ularni fikrlashga, hayot haqida mulohaza etishga da'vat etadi. Jumladan "Nok nusxa lampochka", "Qo'lqop kiygan askarga, o'xshaydi mix polvon ham", "Tog'dan kelar pildirab, ariqlarda shildirrab", "Serhosil, qaychi bargcha, xuddi bir qarich archa" kabi satrlari ko'p jihatdan sodda topishmoqlarga o'xshaydi.

Shoir she'rlarining badiiy olami ulardagi rang-barang tasviriy ifodalar, obrazlar orqali ko'zga tashlanadi. Masalan, "Bahor" she'rida o'ziga xos topilmalar mavjud.

Uchib yurar mayin shamollar

Yelpib- yelpib anhor yuzini

Qirg'oqlarda soyabon tollar

Oyna suvda ko'rar o'zini

Biluv topshiriqlari vositasida qarama-qarshi, o'zaro yaqin ma'noli so'zlar bo'yicha ham bilishga oid topshiriqlar tuzib, ta'limga tatbiq qilish bolalarda izlanish layoqatlarini o'stiradi. Bunda ot so'z turkumiga oid so'zlar beriladi. Bolalar predmetning belgisi, harakatini bildirgan so'zlarni izlab topishadi, gaplar tuzishadi.

Topshiriq. Ikkinchi ustundagi so'zlarning ma'nolarini mos belgi va harakatiga oid so'zlar topib yozing.

1-ustun	2-ustun	3-ustun
	daraxt	
	bino	
	lola	
	shamol	

Uchala ustundagi so'zlardan foydalanib, quyidagi gaplarni tuzish osonlashadi. Tuzilgan gaplar tahlilidan narsani bildirgan so'zlardan oldin belgi, undan keyin harakatni bildirgan so'zlarning kelishini anglab olishadi: Kattakon daraxt gulladi. Ko'rkam bino qurildi. qip-qizil lola ochildi. Yoqimli shamol esdi.

So'zlarni ma'nolariga ko'ra guruhlariga ajratishga oid biluv topshirilari o'quvchilar diqqatini so'z ma'nolariga tortishning faol usuli hisoblanadi. Shunday so'zlar berilgan bo'lsin: quyosh, maysa, chiqdi, bolalar, kom-ko'k, quvnoq, ko'kardi, o'ynadi, qizarib.

O'ylangchi, shu so'zlarni qanday qilib uch guruhga ajratib yozish mumkin. Bolalar topshiriqni bajargach, shu so'zlar ustida ishni davom ettirish mumkin. Buning uchun yana bir biluv topshiriqi tashkil etiladi.

Topshiriq. So'zlardan foydalanib, quyosh, bolalar, maysalar to'g'risida uchta gap tuzing.

O'quvchilar: quyosh qizarib chiqdi. Ko'm-ko'k maysalar ko'kardi. "Quvnoq bolalar o'ynadi" kabi gaplarni tuzishadi.

So'z ma'nolarini ajratishda taqqoslash usuli bilan bajariladigan biluv topshiriqlari alohida ahamiyatga ega. Shunday topshiriqlar berilgan bo'lsin.

Topshiriq. Uning. (issiq, hisa, katta, uzoq, kichik, ya'in, uzun, sovuq). Shu so'zlarni qanday qilib to'rt juft qarama-qarshi ma'noli so'zlarga ajratish mumkin?

Bolalar qavs ichida berilgan s'zlarning birinchisi (issiq)ni tanlab, unga qarama-qarshi ma'noli so'z (sovuq)ni, ikkinchi so'z (qisqa)ni tanlab, unga qarama-qarshi ma'noli so'z (uzun)ni, uchinchi so'z (katta)ni tanlab, unga qarama-qarshi ma'noli so'z (kichik)ni, to'rtinchi so'z (uzoq)ni ajratib, unga qarama-qarshi ma'noli so'z (yaqin)ni tanlashadi. Shu yo'l bilan to'rtta zid ma'noli so'zlar juftligi hosil qilinadi.

Topshiriq. Dumaloq, kuldi, yurdi, keldi so'zlariga zid ma'noli so'zlar topib yozing.

Topshiriqni bajarib, dumaloq-uzun, kuldi-yig'ladi, yurdi-to'xtadi, keldi-ketdi juftliklari hosil qilinadi. Bu ko'rinishdagi biluv topshiriqlari o'quvchilarning so'z ma'nolarini anglashlarini ta'minlaydi, bolalarda so'zga munosabatni tarbiyalaydi.

Ona tilidan o'rganiladigan bilim, hosil qilinadigan malakalar o'quvchilarda nutqni, nutq madaniyatini taraqqiy ettirishga xizmat qiladi. Boshlang'ich sinf o'qishpredmeti amaliy o'quv predmeti bo'lganligi tufayli situativ nutq tuzish malakalarini rivojlantirishni taqozo qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz.//Toshkent - 2017, "O'zbekiston", 593 b
2. Qosimova K. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi. - Toshkent: "O'qituvchi", 1985. –B. 216.
1. Pulatova, A. Y. (2021). Scientific and Theoretical Foundations of an Integrative Approach to the Formation of Literary Concepts in Primary School Students. Middle European Scientific Bulletin, 8.
2. Asadovna, Y. (2021). Psychological Characteristics of Speech Cultivation by Working on the Text in Primary School Reading Lessons. Annals of the Romanian Society for Cell Biology, 437-446.
3. Polatovna, A. Y. (2021). Psychological characteristics of speech cultivation by working on the text in primary school reading lessons. ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL, 11(1), 490-501.
4. Ulug'bekovna, A. N., & Moxirovna, N. (2022). BOSHLANG'ICH SINFLARNI O'QITISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH. Results of National Scientific Research International Journal, 1(3), 35-42.
5. Sayidova, R., & Toyirova, N. (2022). THE USE OF INTERACTIVE METHODS IN THE ANALYSIS OF POETRY IN THE NATIVE LANGUAGE AND READING COURSES. In НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ (pp. 199-201).
6. Bakhtiyorovna, A. N., & Madina, O. Description of Non-Traditional Teaching Techniques Used in the Classes of the 3rd Class Native Language. International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development, 3(3), 269-274.
7. Ozodova, M. (2021). OSHLANG 'ICH SINFLARDA SINTAKTIK TUSHUNCHALARNI O 'RGATISHNING METODIK IMKONIYATLAR. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 8(8).
8. Naydarova, M., & Yuldashev, B. (2022). БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИГА ИНДИВИДУАЛ ЁНДАШУВНИ ТАДБИҚ ЭТИШ УСУЛЛАРИ. Физико-технологического образование, 1(1).
9. Sidikova, S. D. (2021). Theoretical and didactic principles of distance learning. Academicia: an international multidisciplinary research journal, 11(1), 541-548.
10. Shavkatovna, S. D. (2021). OLIYGOHLARDA MASOFAVIY TA'LIMDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI. In Научно-практическая конференция.

11. Tog'ayeva, U. (2021). ONA TILI O'QITISH METODIKASI. MODULINI O'QITISHDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH//ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 1(1).
12. Tog'ayeva, U. (2020). IMPROVING THE MODULE" MOTHER TONGUE TEACHING METHOD" IN PROJECT EDUCATIONAL INSTRUCTIONS. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 2(2).
13. Yusufzoda S., Ortiqova S. Improving the methods of developing thinking ability of primary school students in mathematics //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2021. – Т. 11. – №. 4. – С. 1458-1463.
14. Yunus Y. S. FORMATION OF CURRENCY SKILLS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 281-285.
15. Sadulloyeva M. "NATIONAL CULTURE IN THE FABLES OF GULHANIY //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2020. – Т. 10. – №. 9
16. Mamanazarovna, O. U., & Gulnoza, M. (2021). Use of didactic games in mother tongue lessons.
17. Mamanazarovna, O. O. (2022). O'QUV JARAYONIGA INTENSIV TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI JORIY QILISHNING AHAMIYATI. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 1(9), 67-70.
18. N.Y. Ubaydullaevna. Central asian journal of literature, philosophy and culture 2 (10), 120-124.
19. Y.U. Nurova. Homonymy of ethnonyms in uzbek folk parems. European Scholar Journal (ESJ) Available Online at: [https://www. Scholarzest](https://www.Scholarzest)
20. Tilavova, M., & Erkinova, N. (2022). O 'QUVCHILARINI MA'NAVIY BARKAMOL INSON RUHIDA TARBIYALASHDA ERTAKLARDAN FOYDALANISH. Science and innovation, 1(B4), 130-131.
21. Tilavova, M., & Erkinova, N. (2022). OQUVCHILAR NUTQINI OSTIRISHDA SHE'RIY MATNLARDAN FOYDALANISH. Science and innovation, 1(B4), 127-129.
22. Tilavova, M. M., & Alimova, M. A. Q. (2021). TEXNOLOGIYA DARSLARIDA QO 'L MEHNATIDAN FOYDALANISH TALABLARI. Scientific progress, 2(7), 975-982.
23. Mukhamadovna, T. M. (2021). Challenges of Feminism and Gender Equalization. Middle European Scientific Bulletin, 10.
24. Mukhamadovna, T. M., Djamshitovna, K. M., & Narzullayevna, Q. S. (2021). Art as a significant factor of forming world outlook of students. Middle European Scientific Bulletin, 11.
25. Muhammedovna, T. M. (2019). Qualification features of the teacher of" technology" and the technology of its development. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 2019.
26. Тилавова, М. М. (2020). Гендерный подход на уроках технологии. In European research: innovation in science, education and technology (pp. 33-35).

27. Бахронова, А. И. (2021). БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ЎҚУВЧИЛАРНИ АХЛОҚИЙ ТАРБИЯЛАШГА ТАЙЁРЛАШДА ДАРСДАН ТАШҚАРИ ИШ ШАКЛЛАРИ. *Scientific progress*, 2(6), 1083-1089.

28. Вахронова, А. (2022). БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ДАРСДАН ТАШҚАРИ ТАРБИЯВИЙ ФАОЛИЯТНИ АМАЛГА ОШИРИШГА ТАЙЁРЛАШ ЙЎЛЛАРИ. *Физико-технологического образование*, 1(1).

29. Bakhronova, A., & Sadirova, M. (2021). PROBLEMS OF TRAINING WITH THE FAMILY IN EXTRACURRICULAR EDUCATIONAL ACTIVITIES. In *World science: problems and innovations* (pp. 216-218).

30. Ismoilovna, B. A. (2021). Problems of Training Future Primary School Teachers to Cooperate with The Family in Extracurricular Educational Activities. *Middle European Scientific Bulletin*, 8.

31. Hamroyev, A. R. (2019). Modeling activities of teachers when designing creative activities of students. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 2019.

32. Hamroyev, A. R. (2021). Designing students' creative activity in primary school mother tongue education as a methodological problem. *Middle European Scientific Bulletin*, 11.

33. Khamraev, A. R. (2019). Modeling Teacher's Activity in Designing Students' Creative Activities. *Eastern European Scientific Journal*, (1).

34. Hamroev, A. R. (2019). Modeling activities of teachers when designing creative activities of students. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 2019.

35. Kamroev, A. (2019). STUDENTS' CREATIVE ACTIVITIES IN DESIGNING MOTHER TONGUE EDUCATION. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(7), 285-296.

36. Хамраев, А. (2018). Моделирование деятельности учителя при проектировании творческой деятельности учащихся. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*, (2), 23-26.

37. Adizov, B. R., & Khamroev, A. R. Modeling activities of teachers when designing creative activities of students. *Ilmiy xabarнома*, 69.

38. Ҳамроев, Р. (2014). БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМНИ ИЖОДИЙ ТАШКИЛ ЭТИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ. *ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА*, 22(1), 53-58.

39. Hamroyev, R. A., Qoldoshev, A. R., & Hasanova, A. M. (2021). Methods of teaching 1st grade students to use writing tools effectively. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 10(1), 168-174.

40. Hamroyev, A. R. (2021). Designing students' creative activity in primary school mother tongue education as a methodological problem. *Middle European Scientific Bulletin*, 11.